

מראי מקומות- בבא קמא ק"ה

- (א) לפי שאין משלמין חומש על כפירת שעבוד קרקעות... כגון שהיתה דסקייה של אביו וכו'- הק' התוס' ר' פרץ (ד"ה כגון), בין ללישנא קמא ובין לל"ב, למה צריך קרא למעטו מחיוב חומש על גזל אביו, הרי ודאי אינו חייב חומש, או משום ששבועתו אינו שבועה, דעל כפירת שעבוד קרקעות הוא, או משום ששבועתו היתה שבועת אמת. ותי' דסד"א דכיון דנשבע אביו והודה בנו, ובן כרעא דאבוה, אימא ליחייב אשבועה דאביו כמו אשבועה דידי', קמ"ל.
- (ב) לא שנו אלא שאין גזילה קיימת, וכו'- העיר התורת חיים (קד: ד"ה חוץ), למה לא אמר ר"פ הערתו כבר על הרישא, דקתני הגזול שוה פרוטה, משמע דפחות מש"פ אין צריך לילך אחריו, והול"ל דהב"ע שאין גזילה קיימת. וביאר דס"ל לר"פ דכל דין זה הוא רק היכא דגזל ש"פ, והשיב הכל חוץ מפחות מש"פ. אבל היכא דמעיקרא גזל פחות מש"פ, דלא חל עלי' כלל חיוב השבה, בזה מעולם לא אמר ר"פ דינו, דאף אם נתייקר אח"כ אין צריך לילך אחריו. וע' בשטמ"ק בשם הרא"ש דהק' על הל"ק דס"ל דחיישינן, אף דלקמן בגזל ג' אגודות אמרי' דצריך להחזיר האחת אע"פ שאינו שוה פרוטה רק משום דמעיקרא הי' שוה פרוטה, ולמה צריך לזה, תיפוק לי' שמא תייקר אח"כ. וכ' לחלק דשם כ"א גזילה בפנ"ע היא, ולכאו' כוונתו לחלק כהתו"ח, דחלוק היכא דגזל פחות מש"פ להיכא דהגזילה הי' ש"פ אלא דחזר הכל חוץ מפחות מש"פ. וע"ע במנחת חינוך (ק"ל, ד') שהביא ב' מהלכים בהא דהגזול פחות מש"פ פטור, האם הוא משום דין שיעור, או משום מחילה. וכ' דנפק"מ בזה אם נתייקר, דאם משום דין שיעור הוא, א"כ אף דכל זמן שהי' פחות מש"פ לא הי' מצות השבה חל על הגזול, הא סכ"ס של הנגזל הוא [ואולי עכשיו יהי' חייב להחזירה, ומשמע מדבריו דאינו משום מצות השבה, כיון דמצות השבה לא חל עליו בשעת הגזילה, ואולי סתם משום ממוני גבן], אבל אם מחלה, אז אם נתייקר, ברשות הגזול נתייקר.
- (ג) לא שנו אלא שאין גזילה קיימת, אבל גזילה קיימת צריך לילך אחריו, חיישינן שמא תייקר- לכאו' ק', למה צריך לילך אחריו בשביל חשש זה, הרי אם אח"כ תייקר, יכול לילך אחריו ולשלם אז, ומהכ"ת דעכשיו צריך לחוש לזה. וע' בשטמ"ק בשם הרא"ש דביאר דהחשש הוא כלפי הקרבן, דהיינו דחיישינן שמא יתייקר לאחר זמן, ונמצא דבשעת הקרבת הקרבן אשם שלו, עדיין לא קיים דין השבה שלו, והקרבן פסול למפרע (שהרי השבת הגזילה מעכב הקרבן, וכדלעיל). ולכן אף קודם שתייקר צריך להשיבו בשביל חשש זה. והוסיף דמה דס"ל להלישנא בתרא דאין צריך לחוש, אין הביאור דאין צריך לחוש (דלא שכיח, וכדו'), אבל אם באמת תייקר, נמצא דקרבתו פסול למפרע, אלא הל"ב חולק ביסוד, וס"ל דכיון דבשעת הקרבת הקרבן קיים דין השבה שלו, ממילא הקרבן כשר, ואין נפסל למפרע, אף אם תייקר אח"כ [ויש דרוך לפי"ז מה יהי' הדין אם למעשה תתייקר אח"כ, האם יהי' עכשיו צריך לילך אחריו, או דלמא כיון דנתכפר ע"י הקרבן, א"כ שוב הו"ל כלא נשבע, ואי"צ לילך אחריו, וצ"ע]. ומהתוס' שאנץ הביא השטמ"ק מהלך אחרת, דמה דאמרי' בדרך כלל דפחות מש"פ מוחלין, זהו רק בדבר שאין עשוי לייקר, אבל בדבר העשוי לייקר אין מוחלין, וא"כ שוב אין חילוק בין פחות מש"פ וש"פ [ולפי"ז, יש לע' במה פליג הל"ב, האם משום דס"ל דאכן מוחל פחות מש"פ אף בכה"ג דעשוי להתייקר, או דס"ל דאין תלוי במחילה, אלא דכיון דפחות מש"פ לאו חפצא של ממון הוא, א"כ לא אכפ"ל אם אינו מוחל, וע' מה שהבאנו לעיל מהמנ"ח, וצ"ע]. ומהרשב"א הביא דאם אח"כ תייקר נמצא דקרבתו פסול למפרע, אף לל"ב [ולכאו' כוונתו בזה דנח' הל"ק והל"ב אם חיישינן שמא תייקר או לא, אבל אם למעשה נתייקר אח"כ, אף הל"ב מודה דהקרבן פסול למפרע]. וע"ע בטור (חומ"מ שס"ז, ג') שהביא מהר"י דס"ל דכיון דקיי"ל דאין חיישינן שמא תייקר, אף אם למעשה תייקר אין צריך להחזירה לו, ומהרמ"ה הביא דצריך להחזירה לו. ובבית יוסף משמע דלא נח' אלא אם צריך להוליכה אחריו למדי אם תייקר, אבל ודאי צריך להחזירה [וצ"ע הגדר בזה, למה יהי' חייב להחזירה אבל לא יהי' צריך להוליכה למדין], אבל בפרישה כ' דלפי הר"י אינו בתורת השבה כלל [ולכאו' לדבריו הביאור הוא דכיון דהי' פחות מש"פ, מחלה ושוב אין שייך לדין השבה כלל].

ב"ד נזקקין לו, מ"מ בתורת מצוה שפיר נזקקין לו, וכופין אותו לקיים המצוה עד שתצא נפשו, כשאר מצוות עשה. וכל זה לגירסתנו, אולם ע' **בבעל המאור** (לז. בדפיו) דלא גרס "אע"פ" אף למסקנא, וביאר הגמ' דכיון דגזילה אין כאן, א"כ שפיר אמרי' דמצות השבה אין כאן, דהיינו דאינו חייב להשיבה, כיון דגזילה אינו אצלו.

ז) או דלמא הא לאו גלוח הוא, דמעיקרא הא שייר ב' שערות, והשתא כי גילח לא הוי ב' שערות- והוסיף השטמ"ק בנזיר (מב.) קצת בביאורו, "או דלמא, כיון שטעון תגלחת כשסילק מלגלח, שהניח ב' שערות, כי נמי גילח השניי' לאחר שנשרה הראשונה, לא עשה ולא כלום, לפי שטעון גלוח, ובשעת גלוח לא יהו שם שתי שערות לגלח, דאין גלוח בפחות מב' שערות, וכבר נשרה א"י" [ולכאור' משא"כ היכא דנשרה אח"כ, דעכ"פ כשגילח הא', הא עשה מעשה גלוח, דבשעה שגילח היו שם ב' שערות, וצ"ע בזה]. וע"ע **בתפארת ציון בנזיר שם שביאר דהגמ' מסתפק בגדר מצות גלוח, האם המצוה כדי שלא יהי' לו שער, אלא דהקפיד הכתוב שלא יהי' לו שער ע"י תער דוקא, וא"כ אם למעשה גילח רוב ראשו בתער, ורק נשאר ב' שערות שלא גילח, ונשרה א', ושוב גילח הא', דאז קיים מצות גלוח. או דלמא טעם הכתוב במצות גלוח הוא על עצם מעשה הגילוח, ולפי"ז בתגלחת הראשונה לא קיים מצות גלוח, לפי שעדיין אינו מתואר בשם מגולח כל זמן שעדיין יש לו ב' שערות שאינם מגולחים. ובגלחת השני' לא קיים מצות גלוח, דעל שער א' אינו מונח תואר מגולח, וא"כ שפיר י"ל דאע"פ שאין שער כאן, מ"מ מצות גלוח אין כאן.**

ח) גלוח אין כאן- ע' במנחת חינוך (שע"ז, ט"ו, ד"ה עור) שהביא מש"כ תוס' כאן, או דעדיין מעוכב משתיין יין, וכדו', או עכ"פ לכ"ע לא קיים מצות השבה. אבל עוד הביא מהמפרש בנזיר (מב.) דמשמע דרק לא קיים המצוה לכתחלה, אבל בדיעבד קיים המצוה (ולא יהי' צריך לגלח עור), וכן הביא שהלחם **משנה (נזירות ח', ו') דייק כן מהרמב"ם, וע' מה שתמה עליו המנ"ח, ואכמ"ל.**

ד) כיון דמעיקרא הוי ש"פ בעי שלומי- מכאן דייק הנחל יצחק (ע"ג, סק"ה, ענף ד', ד"ה וכן) דמחילה על גזילה שהוא פחות מש"פ שייך אפי' בדבר שהוא בעין, ולכן היכא דמעיקרא לא הי' ש"פ, לא יהי' צריך להחזיר האגודה (וכדיוק התורת חיים שהבאנו לעיל).

ה) בעי רבא גזל ב' אגודות בפרוטה... השבה אין כאן- הק' הדרישה (חו"מ שס"ז, ג'), לפי מש"כ הטור בשם הרמ"ה (ע"ע לקמן בזה) דהיינו שמכין אותו עד שמשיב, מ"ש ממתני' דאמרי' דבפחות מש"פ אי"צ להחזירה. ותי' דיש לחלק, דבדרבא לא השיב שוה פרוטה כלל, אבל במתני', הא כבר השיב לו השאר, וקיים מצות השבה, וכיון שכל שפיר מחל על השאר. אבל היכא דעדיין לא קיים מצות השבה כלל, בזה אמר רבא דמצות השבה אין כאן. עוד כ' לחלק דמתני' מיירי דוקא לענין להוליך אחריו למדי, אבל להחזירה כשהוא תובע ממנו, בזה שפיר י"ל דצריך להחזיר אף פחות מש"פ.

ו) גזילה אין כאן השבה אין כאן, אי גזילה אין כאן, וכו'- ע' בלחם משנה (גזילה א', ו') שהאריך בביאור הסוגיא, וכ' שיש כמה אופנים איך לפרש דברים אלו. ומסיק דבין המקשן ובין התרצן ס"ל דגזילה אין כאן היינו מה שבידו, והשבה אין כאן היינו דבמה שהחזיר לא קיים מצות השבה. אלא דהי' ק' להמקשן, דסבר דנתינת טעם הוא, והי' ק' לו דלכאור' מה נתינת טעם הוא זה, וגם דברים הפוכים הם, דאם מה שבידו אינו גזילה, לכאור' אין שייך לומר דעדיין עליו להשיב הגזילה, שהרי אין עוד גזילה בידו. וע"ז השיב לו התרצן, דמה דק' לך דנתינת טעם הוא, אינה נתינת טעם, אלא אדרבה, "אע"פ" הוא. ומה דק' לך דדברים הפוכים הוא, באמת אינם הפוכים, דהביאור בהשבה אין כאן, אינו דב"ד עדיין זקוקים להוציא ממון ממנו, שהרי גזילה אין כאן. אלא הביאור הוא דעכ"פ לא קיים מצות השבה, אע"פ שבאמת אין הגזילה עוד בידו. וע' ברא"ש (כ"ה) שהביא ב' צדדים בדין זה בשם הרמ"ה, א', דאין ב"ד נזקקין לפחות מש"פ, אלא דמ"מ מעצמו חייב להחזיר הפחות מש"פ לקיים מצות השבה. ב', אע"פ דבתורת ממון אין

רק דאינו חייב לשלמו כל זמן דיכול לומר הרש"ל.

(א) **דא"ל לא נתתי לך דמי, שקיל תורך וזיל- יש לעי,** איך יכול לומר כן, הרי לדבריו צריך ליתן לו דמים בשביל המקח. וכ' **הרשב"א** או דהי' תנאי דהמכר יתבטל אם לא יתן לו דמים ביומי, א"נ י"ל דכיון דהכא אין בעל השור מודה בהמקח ורוצה שורו, א"כ בטל המקח. אולם **השטמ"ק** הביא בשם **הרמ"ה** "ושמעו מינה דמאן דמזבין לי' לחברי' מידי אדעתא דיהיב לי' דמי ולא יהיב לי', לא הוו זביני' זביני" (ואי"צ לאוקימתא כמו שאוקמה הרשב"א).

(ב) **אימא בה ובמוצאה- העיר רש"י,** הא בבה ובמוצאה לכאור' הפסידו ממון ממש, ולמה זה תלוי באם דבר הגורם לממון ממון הוא או לא. ותי' דאי"ז ממון ממש, דאי נמי הי' מעיד דראה האבידה, הי' יכול המוצא לטעון שנאנסה ולהיות פטור. והק' **הרש"ש**, אם מחשבין בטענה זו לומר שלא הי' כאן הפסד ממון ע"י מה שלא העיד, א"כ אפי' אם ב' עדים אין מעידים על האבידה צריכים להיות פטורים מטעם זה, ולעיל פרש"י דבעד א' מיירי, והניח בקור' (וע' **במהרש"ל** דכבר העיר כן, וביאר דכוונת רש"י הוא דהי' יכול המוצא להכחיש העד ולומר דנאנסה קודם שהעד ראתה, וכ' הרש"ש דדבריו דחוקים). וע' **בתור"פ** שהק' דאם אמרי' שיכול לטעון נאנסה, ולכן לא הוי חשיב עדות על ממון, א"כ כל שבועה דפקדון נמי לאו ממון הוא, מה"ט דלמא משתבע דנאנסה, וא"כ הנשבע על כפירת פקדון אינו שבועה על כפירות ממון. ולכן ביאר דבאמת בה ובמוצאה מיירי רק בע"א, שאינו בא אלא לידי שבועה, ורק הא דבה ולא במוצאה, או במוצאה ולא בה, מיירי גם בב' עדים (ולא חשבינן בטענה זו דיכול לטעון נאנסה).

(ג) **אמר ר' ששת, הכופר בפקדון נעשה עליו גולן וחייב באונסין- ע' באמרי משה** (ל"ב, ב') שהק' מכאן אמש"כ **הקצות** (שמ"ח) לדייק מדברי רש"י בב"מ (י"א) דאין שייך להעשות גולן בלא מעשה גזילה, הרי כל כופר בפקדון הרי נעשה גולן. ולכן הוא כ' דמה דבעינן

(ט) **אגף חצי, וכו'- תמה תוס',** מה שייך בעיא זו לכל הבעיות אחרות בסוגיין, הרי אם אגף חצי, למה לא יהי' נחשב סתימה, מה לי אם לא הי' נקב גדולה מעיקרא, מה לי אם עכשיו נסתם חצי. ועוד הק' דבגמרא אמרי' דסתימת שמרים שמה סתימה, ואילו בפ"ק דיבמות אמרי' דלא שמה סתימה. ותי' דהתם לענין הכשר טומאה הוא, ולכן אע"פ שסתמוה בשמרים לאו סתימה מעלייתא היא, מ"מ מסתמא לא ניחא לבעלים במה שיוצא ממנה, כיון שנקבה, ולכן שפיר הוי טהורה. משא"כ לענין להציל מטומאה, י"ל דשפיר הוי סתימה מעלייתא. וכ' **החזון איש** (ליקוטם סי' י"ט) דלפ"ז גם מיושב קור' קמייתא דתוס', דנמצא דסתימת שמרים אינו ממש כמו שלא ניקב מעולם, וא"כ שפיר שייך לומר דאף דאגף יש כאן מ"מ נקב יש כאן.

(י) **נשבע עליו מהו- פרש"י,** האם זה נחשב כפירת ממון או לא. וכפשוטו השאלה הוא לענין הקרבן שבועה, האם צריך להביא קרבן שבועה או לא. וע' **ברא"ש** (סוס"י כ"ה) דכ' "ומסיק דאמרי' הואיל ואילו מיגניב בעי שלומי, ממונא מעליא קכפר לי', ולא מיכפר לי' עד דמשלם לי' דמי חמץ מעליא". ונראה מדבריו דאי"ז רק לענין הקרבן שבועה, אלא דאם נחשב דכופר ממון, אף דהממון שכפר אין לה שויות, מ"מ אין לו כפרה עד דמשלם שויות חמץ מעליא. אולם ע' **במשנה למלך** (גזילה ג', ה') דדייק מהא דלא הביא **הרי"ף** דין זה, דס"ל דאין השאלה נוגע בזמן הזה, והיינו משום דס"ל דכל השאלה הוא רק לענין הקרבן, אבל ודאי אי"צ לשלם ממון, אלא יכול להשיב לו החמץ ולומר הרש"ל. וביאר **החזון איש** (כ', י"ד) שי' הרא"ש, דאף דאינו מרויח ע"י שבועתו שום ממון, מ"מ כיון דנשבע משום שהי' מפחד שמא יאבד החמץ ויהי' צריך לשלם מכיסו, א"כ צריך לשלם סך זה לכפר על שבועתו. וע' **בחי' ר' ארי' לייב** (פ', ריש אות ב') דהעיר דלפי הרי"ף, איך משלם חומש, הרי החפץ שהשיב אינו שוה כלום, ומה שייך לשלם חומש שלה. והוכיח מזה דדין חומש אינו חומש של החפץ שמשויב, אלא חומש של הדין תשלומין, ודין תשלומין בעצם יש בו שויות,

דמרש"י מבואר דלא כזה, דכ' דקאי באגם, וציוור דר' ששת הוא שהיו עדים שאומרים שהי' ברשותו. ואם אמרי' דאף אם קאי באגם חייב באונסין, א"כ למה צריך לאוקמי' להא דר' ששת בנקט ברשותו. וכ' דלכאו' מבואר כן גם בהגמ' בהמשך, דהק' מאילפא על ר' ששת, דכיון דכפירה אינו קונה הו"ל דלא כר' ששת. ותי' הגמ' דקיימא באגם, אלמא דהיכא דמשתמיט שפיר אמרי' דכפירתו אינו כפירה, ואינו קונה בכלל.

מעשה הוא רק כדי להתחייב בכפל, אבל להתחייב באונסין אי"צ מעשה.

יד) וחיוב באונסין- כ' בחי' רעק"א לשו"ע (חו"מ רצ"ד, א') דאף דנעשה גזלן, מ"מ דין שומר לא פקע מיני', והנפק"מ דאם אחרי שכפר נתייקר ופשע בו שנאבד, דמצד דין גזלן אינו חייב אלא כשעת הגזילה, דכאן היינו בשעת הכפירה, מ"מ חייב בשעת הפשיעה, רק היכא דנאנס, דכל חיובו הוא משום שהוא גזלן, אז חייב בשעת הגזילה. אולם ע' בחי' ר' שמואל (כ"א, י') שהביא ממש"כ בתוס' רעק"א בב"מ (פרק ג', אות כ"ט) דמבואר דבשולח יד בפקדון, דלעולם משלם כשעת הגזילה, ואף אם נתייקרה אח"כ, וביאר רעק"א דזהו משום דכיון דנעשה גזלן, פקע דין שומר ממנו, ושוב הוי גזלן גרידא. והעיר ר' שמואל דלכאו' רעק"א סותר משנתו, דלגבי שליחות יד פסק דהוי רק גזלן, ואילו לגבי כופר בפקדון, נעשה גזלן רק לחומרא, אבל עדיין נשאר בתורת שומר לחומרא, וממילא משלם כשעת היוקר. ותי' ר' שמואל ע"פ מש"כ תוס' לקמן (קז: ד"ה ושלח), דהא דאמרי' דכופר בפקדון נעשה עליה גזלן, היינו רק לענין להתחייב באונסין, אבל לית בי' קניני גזילה, וא"כ, י"ל דס"ל לרעק"א דדוקא בשליחות יד, דאית לי' קניני גזילה, אמרי' דפקע ממנו חיוב שמירה, אבל בכופר בפקדון, דלית לי' קניני גזילה, לא פקע חיוב השמירה.

טו) חייב באונסין- הק' השטמ"ק בשם הרא"ש (בד"ה הב"ע), מהו החי' של ר' ששת, הרי כיון דנקיט לי' בידיו והוא כפרי', הרי אין לך גזלן גדולה מזו. ותי' דסד"א דלא חשיב לי' גזלן עד שישלח בה יד ויחסרנו, כיון דבהתירא אתא לידיו, קמ"ל [ואין משמע דכוונתו לומר כהקצות (שמ"ח), דלגזילה צריך מעשה, דמשמע שהוא סברא מיוחדת דבהתירא אתא לידיו. ועכ"פ לפי האמר"מ (ל"ב, ב') הנ"ל יש ליישב קו' השטמ"ק, דכיון דמצינו בכפל דצריך מעשה, שפיר סד"א דגם בעיקר גזילה כן, קמ"ל].

טז) דסבר אשתמיטנא לי', וכו'- ע' בחי' ר' שלמה (י"ב) דכ' דלכאו' הי' שייך לומר דסברא זו דאשתמיטנא הוא רק לענין שלא לפוסלו לשבועה, אבל לענין אם נתחייב באונסין, שפיר חייב אפי' אם משתמיט. אולם כ'